

MEDIEUTVECKLING 2022

MEDIETILLGÄNGLIGHET

INNEHÅLL

INLEDNING	3
SAMMANFATTNING	4
1. Teknik	5
1.1 Webbplatser	6
1.2 Skärmläsare	6
1.3 Textning	6
1.4 Teckenspråkstolkning	6
1.5 Syntolkning	7
1.6 Uppläst text	7
1.7 Ökad hörbarhet i tv och radio	7
1.8 Tryckta medier	8
2. UTBUD	9
2.1 Public service	9
2.2 TV4	11
2.3 Bonniers News	12
2.4 NENT	12
2.5 HBO MAX	12
2.6 Netflix	12
2.7 Tillgänglig Bio	13
3. MEDIEKONSUMTION	14
3.1 Mediekonsumtion för personer med funktionsnedsättning	14
3.2 Konsumtion av tv	18
3.3 Tillgång till utrustning	20
3.4 Konsumtion av taltidningar	21
4. POLITIK	22
4.1 Nationellt mål för funktionshinderpolitiken	22
4.2 Krav för att öka tillgängligheten till olika medier	23
4.3 Webbtillgänglighetsdirektivet	23
4.4 WCAG riktlinjer	24
4.5 Tillgänglighetsdirektivet	24
4.6 Taltidningsutredningen	24
4.7 Mediemyndigheternas arbete med tillgänglighet	24
4.8 Andra myndigheter med tillgänglighetsuppdrag	25
5. TILLGÄNGLIGHET TILL MEDIER I EN KRIS	27
5.1 Så fungerade tillgången till medier under pandemin	28
6. SLUTORD	29
REFERENSLISTA	31

INLEDNING

TILLGÅNG TILL MEDIER EN DEMOKRATIFRÅGA

När det gäller tillgänglighet till medier har Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) sedan 2011 beslutat om krav på tillgänglighet till tv-sändningar och från och med 2021 ställs även krav på tillgänglighet till playtjänster. Vi följer även upp att aktörerna följer kraven i besluten. En ny arbetsuppgift för MPRT är att ha en kontaktpunkt för tillgänglighet på vår webbplats. Via den kan både aktörer och privatpersoner ställa frågor eller lämna klagomål kring den upplevda tillgängligheten i radio eller tv. I vårt fortsatta arbete med tillgänglighet ingår planer på att hålla regelbundna samverkansmöten med berörda aktörer och organisationer för att diskutera och lyfta problem som kan finnas med tillgängligheten till olika medietjänster.

Tillgång till medier är en demokratifråga. Alla medborgare i en demokrati med fria medier förväntas ha samma möjligheter att vara välinformerade genom att kunna ta del av nyheter på lika villkor. Sverige har ett starkt public service med många användare och ett högt förtroende hos allmänheten. MPRT fördelar årligen ut stöd till olika medier för öka mediemångfalden och möjligheten att göra många olika röster hörda. Med digitaliseringen ökar utbudet och tillgången till medieinnehåll och idag finns det oändliga möjligheter för en mediekonsument att bli informerad, underhållen eller skapa eget innehåll. Men gäller det för alla medborgare i Sverige idag? Har verkligen alla samma möjligheter och förutsättningar att kunna ta del av detta smörgåsbord av medieinnehåll? I den här rapporten ger vi en översiktlig bild av olika tekniker som kan användas för att tillgängliggöra innehåll, vilket utbud som görs tillgängligt och hur konsumtionen av det ser ut. Dessutom beskriver vi det politiska ramverket kring tillgänglighet till olika medier, vilken lagstiftning som finns och vilka krav som ställs på en del av aktörerna.

I rapporten ligger fokus på att beskriva tillgängligheten till rörlig bild, som är MPRT:s kärnområde när det gäller tillgänglighet. Rapportens beskrivning av olika tekniker utgår i stora delar från en rapport som MPRT beställde av Funka under våren 2021 inför att myndigheten skulle ta fram nya tillgänglighetsbeslut för aktörer inom tv och beställ-tv. I rapporten används även andra källor för att ge en övergripande bild av hur tillgängligheten till medier ser ut, bland annat en undersökning genomförd av Myndigheten för delaktighet om användning av tv och playtjänster. För att få ett användarperspektiv har tre personer med olika funktionsnedsättningar intervjuats om sina medievänor. Dessutom har även ett urval av aktörer från mediebranschen deltagit i intervjuer för att beskriva sitt arbete med att förbättra tillgängligheten till sina medier.

SAMMANFATTNING

MÖJLIGHETERNA ATT TA DEL AV MEDIER ÖKAR FÖR ALLA

En slutsats som dras i rapporten är att det finns flera samverkande faktorer som bidrar till att tillgängligheten till medier ökar för personer med funktionsnedsättning. En avgörande faktor som förbättrat tillgången till medier för många är den tekniska utvecklingen. Tack vare den smarta mobilen bär många med sig sin mediekonsumtion och den möjliggör för många fler att använda olika slags tjänster i sin vardag. Eftersom mobilen har en inbyggd skärmläsare kan även en person med en synnedsättning ta del av nyheter i tidningar, läsa e-post, chatta och skicka sms. Den tekniska utvecklingen har även inneburit att programbolag kan erbjuda mer användarvänliga tjänster som exempelvis ger möjlighet att med ett knapptryck slå av och på funktioner som ger tydligare tal och uppläst text.

Även utbudet av tillgängligt medieinnehåll har ökat, tack vare den tekniska utvecklingen, men också för att det ställs högre krav på leverantörer av medietjänster att tillgängliggöra sitt innehåll. För tv är det direkttextat och tolkat utbud som har ökat mest under senare år. Textning av program har funnits länge i Sverige och erbjuds i huvudsak av alla stora kanaler och playtjänster.

Det är dock uppenbart att utbudet fortfarande är begränsat och att konsumtionen till stor del styrs av vad som finns tillgängligt och vilka tjänster som är lätta att använda. Personer med funktionsnedsättning har dessutom i lägre grad än genomsnittet tillgång till smart telefon, dator och surfplatta. De kanaler som är mest populära är samma som i resten av befolkningen, SVT, TV4 och Netflix.

Att det finns krav i lag för personer med funktionsnedsättning har gjort att tillgängligheten ökat på flera områden under senare tid. De lagar som har mest genomslag för att tillgängliggöra olika produkter och tjänster är från början EU-direktiv som införts i svensk lagstiftning. I Sverige finns det flera myndigheter som delar på ansvaret att följa utvecklingen av tillgängligheten. Det betyder att ansvaret för att följa upp att lagar efterlevs och även säkerställa att tillgängligheten ökar inte vilar på en myndighet utan flera olika.

1. TEKNIK

Den tekniska utvecklingen har bidragit till att fler kan ta del av utbudet i medier. Det har de senaste åren skett en stark utveckling på teknikområdet vilket gynnar konsumenterna. Användbarheten har ökat avsevärt bland annat genom att det går att anpassa tekniken efter behov. Exempelvis kan man i vissa tjänster slå av och på teckenspråkstolkning och textning och justera storlek, färg och kontrast på texten.

Något som verkligen underlättar är att allt mer innehåll anpassas till mobilen som numera är en viktig utrustning för att ta del av medieutbud, inte minst för någon med en hörsel- eller synnedsättning. Tack vare att det finns skärmläsare inbyggda i mobilen kan även en person med en synnedsättning ta del av nyheter i tidningar, läsa e-post, chatta och skicka sms i mobilen. Det innebär för många en stor frihet att kunna använda dessa typer av tjänster i sin mobil.

För flera av de mediebolag som arbetat med att tillgängliggöra sitt utbud har det blivit både enklare och billigare att göra mer av sitt innehåll tillgängligt. Flera mediebolag arbetar kontinuerligt med att förbättra sin teknik och utveckla nya tjänster för att öka tillgängligheten.

Även ljudet har varit på frammarsch under flera års tid och tillgängligheten till ljudbaserat innehåll har ökat. Det har utvecklats produkter, som smarta högtalare, och det tas fram innehåll som anpassas till lyssnande i hörlurar, som upplästa böcker och poddar. Det finns ett ökat intresse för ljud i flera målgrupper vilket har gjort att marknaden för både poddar och ljudböcker är i ett expansivt skede.

Ett sätt att öka den kommersiella gångbarheten i tillgänglighetstjänster är att använda sig av universell design. Den typen av design ska göra tjänster och produkter användbar för så många som möjligt utan särskilda anpassningar. Det underlättar för personer med funktionsnedsättningar men även för en åldrande befolkning, för människors olika förutsättningar och livssituationer. Dessa tjänster kan med andra ord användas av många människor direkt och behöver inte anpassas till några få vilket gör att kostnaden för utvecklingen kan hållas nere. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning tar också sikte på att främja utveckling av universellt utformade produkter, tjänster och utrustning. Tack vare den digitala utvecklingen har universell design blivit allt mer normgivande och marknadsledande företag har exempelvis designat mobiltelefoner med integrerade tillgänglighetsfunktioner som exempelvis syntolkning. I avsnittet nedan redogörs kortfattat för de vanligaste teknikerna som används idag för att tillgängliggöra medieinnehåll.

1.1 WEBBPLATSER

För att ta del av medieinnehåll krävs att tv-apparater, surfplattor, mobiler och annan utrustning är tillgänglig och användbar. Det krävs också att webbplatser har egenskaper som gör dem tillgängliga. Det finns riktlinjer för tillgängliga webbplatser som heter WCAG (Web Content Accessibility Guidelines). WCAG består av ett antal kriterier för att göra webbplatser tillgängliga.

Kriterierna är uppdelade i fyra huvudområden:

1. Det ska vara uppfattbart. Det betyder att det ska finnas alternativa texter för bilder som beskriver bilderna och syntolkning för filmer.
2. Det ska vara kontrollerbart. Det betyder att man ska kunna kontrollera sidan oavsett om man använder mus, tangentbord eller något annat hjälpmedel.
3. Det ska vara begripligt. Det betyder att man ska kunna ta till sig vad som finns på sidan.
4. Det ska vara robust. Det betyder att det ska vara välskriven kod och fungera med alla moderna webbläsare och hjälpmedel¹.

1.2 SKÄRMLÄSARE

En skärmläsare är ett program som gör att det som står på en datorskärm, på en surfplatta eller i en mobiltelefon blir uppläst. Tillgång till skärmläsare är en förutsättning för att en person med en synnedsättning ska kunna ta del av skriven text uppläst med talsyntes eller i punktskrift med hjälp av en så kallad punktskriftsskärm. Det innebär att appar som fungerar med skärmläsare underlättar för personer med synnedsättning att ta del av nyheter i tidningar, läsa e-post, chatta och skicka sms i mobilen. Appar och webbplatser som stödjer skärmläsare är också en förutsättning för att kunna hitta till och ta del av olika tjänster. Iphones inbyggda skärmläsare VoiceOver för iOS är kanske den vanligaste skärmläsaren för närvarande.

1.3 TEXTNING

Den vanligaste tekniken för att tillgängliggöra ljud är textning av program. Tekniken är välutvecklad förutom när det gäller textning av direktsändningar. Direkttextning kräver mer resurser och är svårare att göra maskinellt. Det finns flera olika tekniker för att erbjuda textning, men den vanligaste är valbar textning till förinspelade program. På senare år har vissa leverantörer börjat använda sig av automatisk taligenkänning för maskinskapad textning, så kallad automatisk textning. Leverantörer kan få automatisk textning genom gratisapplikationer som använder Googles källkod för taligenkänning. Några leverantörer erbjuder möjligheten att anpassa textningens utseende. Att textningen är den mest utbredda tjänsten är inte överraskande eftersom den funnits länge och kan användas av många målgrupper. Det gör den mer kostnadseffektiv för leverantörerna av medietjänster.

1.4 TECKENSPRÅKSTOLKNING

Teckenspråkstolkning innebär att en person som talar teckenspråk översätter det talade språket till teckenspråk. Teckenspråkstolkning tillhandahålls i någon mån av de större svenska tv-bolagen. Ett av dem är SVT som använder ny teknik för valbar teckenspråkstolkning. Tekniken utgår från HbbTV-standarderna som syftar till att skapa tv-tjänster som kombinerar linjära sändningar med innehåll online. Tjänsten sänds ut med SVT:s kanaler sedan 2020 och förbättrar användbarheten genom att konsumenten kan slå av och på tolkningen med sin fjärrkontroll. När det finns tolkning till ett program visas det med en liten symbol i bild.

---

¹ Myndigheten för digital förvaltning, www.digg.se

1.5 SYNTOLKNING

Syntolkning innebär att en speakerröst kompletterar det befintliga ljudspåret genom att beskriva det visuella innehållet. Det är en tjänst som uppskattas av många och hjälper personer med synnedsättning att följa med i vad som visas på skärmen. Ofta är program med syntolkning förmixade med originalljudet och syntolkningen går då inte att stänga av. På SVT Play är tjänsten valbar och syntolkningen går att slå av eller på. Även för syntolkning har det skett en stark teknikutveckling det senaste decenniet, exempelvis har appar för syntolkning via mobiltelefonen utvecklats. Tekniken är numera en etablerad lösning för bio och fungerar även för tv. Många mobiltelefoner har motsvarande funktion inbyggd.

1.6 UPPLÄST TEXT

Uppläst text, även kallad talsyntes, är en teknik som läser upp den textade översättningen i ett program. Det är en tjänst som inte är lika vanlig i Sverige och är relativt dyr att utveckla, särskilt för ett så pass litet språk som svenska. Det innebär att det endast är ett fåtal mediebolag i Sverige som använder talsyntes.

Tjänsten ska hjälpa dem som har svårt att ta del av innehåll i text, däribland personer med synnedsättning eller läs-och skrivsvårigheter. Uppläsningen kan göras med en syntetisk (datorgenererad) röst, en talsyntes eller av en verklig person. Idag tillhandahålls tekniken av SVT och TV4 AB. Enligt NENT har bolaget ännu inte tillgång till denna teknik och behöver därför viss tid för att kunna erbjuda en sådan tjänst.²

Liksom för syntolkning kan uppläst text också erbjudas i ett separat ljudspår via en mobiltelefon.

1.7 ÖKAD HÖRBARHET I TV OCH RADIO

En relativt ny tjänst, den introducerades 2020, är Tydligare tal som tillhandahålls i SVT Play och har utvecklats tillsammans med Hörselskadades Riksförbund (HRF). Det är en tjänst som är användbar för alla som efterfrågar ökad hörbarhet. Tydligare tal sänker bakgrundsljuden i ett program, och gör att rösterna i programmet hörs tydligare. Användarna slår på tjänsten via samma symbol som visas i bild för textning. Under 2021 har antalet titlar ökat från ett tiotal till över 400. En annan nyhet på tillgänglighetsområdet är att SVT under året har utvecklat tjänsten uppläst text på SVT Play, vilket innebär att alla program med inbränd³ undertext också har tillgång till uppläst text.⁴

---

2 Kartläggning av tillgänglighet till tv-tjänster, Funka, 2021

3 Inbränd undertext innebär en undertext som inte går att välja bort.

4 Sveriges Televisions public service-redovisning 2021

För radio är god hörbarhet en förutsättning för att personer med en hörselnedsättning ska kunna ta del av program. Sveriges Radios (SR) arbete med hög ljudkvalitet och god hörbarhet utgår från fyra grundprinciper:

- Ljudet i programmen ska ha hög ljudkvalitet och god hörbarhet.
- Innehållet ska vara lätt att uppfatta för en förstagångslyssnare.
- När talet är innehållsbärande ska talet prioriteras i ljudbilden.
- Hörbarheten i programmen ska regelbundet utvärderas och återkopplas.

För att göra en regelbunden återkoppling kring programmets hörbarhet använder SR en modell med tydliga rutiner. Nya former av ljuddesign utvärderas ur ett ljud- och hörbarhetsperspektiv. Olika ljud ska balanseras mot varandra så att lyssnarna uppfattar dem som jämnstarka. Miljöljud, musik och ljudeffekter används för att förstärka information och känsla – de ska inte konkurrera med eller störa det talade innehållet. Bakgrundsljudets nivå ska anpassas så att också lyssnare med hörselnedsättning kan tillgodogöra sig talet.⁵

1.8 TRYCKTA MEDIER

Taltidningen är till för de som inte kan läsa papperstidningen på grund av till exempel försämrad syn eller synskada. Flera dagstidningar finns som taltidning. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) ansvarar för att omvandla papperstidningen till taltidning och ser till att den går att läsa med olika typer av läsutrustning.

Daisy är en förkortning av Digitalt anpassat informationssystem och är en öppen, internationellt etablerad standard för talböcker. Tekniken gör tryckt text tillgänglig för personer med läsnedsättning, exempelvis synskadade och dyslektiker. Den strukturerar ljud, text och bild på ett sätt som gör det enklare att söka i texten. Daisy bygger på XML och SMIL, två standarder för elektronisk publicering som är framtagna av World Wide Web-konsortiet. Daisy-formatet utvecklades från början av en medarbetare vid Talboks- och punktskriftsbiblioteket (nuvarande MTM) 1998. MTM gör alla talböcker i Daisy-format, även elektroniska textböcker och underlagen för punktskriftsproduktionen.⁶

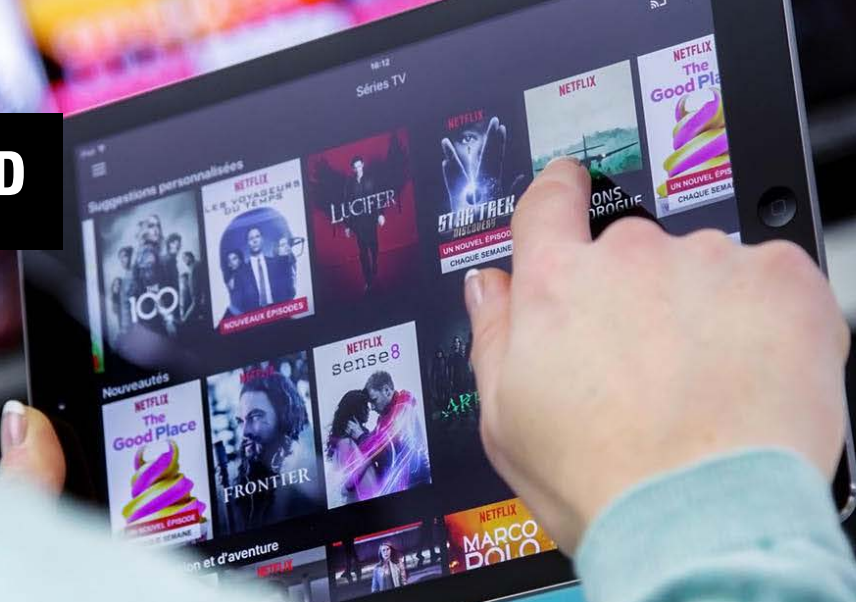
---

5 Sveriges Radios public service-redovisning 2021

6 Myndigheten för tillgängliga medier, www.mtm.se

2. UTBUD

Även utbudet av tillgängligt medieinnehåll har ökat, tack vare den tekniska utvecklingen och för att det ställs högre krav på leverantörer av medietjänster att tillgängliggöra mer av sitt utbud. För tv är det direkttextat och tolkat utbud som har ökat mest under senare år. Textning av program har funnits länge i Sverige och erbjuds i huvudsak av alla stora kanaler och playtjänster.

För svenska programföretag finns krav på att tillgängliggöra tv-program för personer med funktionsnedsättning. Från och med 1 september 2021 ska även playtjänster främja tillgängligheten. Det innebär bland annat att Viaplay, HBO Max och TV4 Play har krav på att tillgängliggöra delar av sitt utbud. Public service har ett särskilt uppdrag för att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att ta del av utbudet och har som långsiktigt mål att göra hela sitt utbud tillgängligt för alla.

Även utländska tjänster erbjuder tillgängligt innehåll. En av dem är Netflix som har satsat på tillgänglighet av sitt utbud. Stora delar av deras programkatalog går att ta del av med olika tekniker som gör programmen tillgängliga för en större målgrupp.

De nya tjänster som finns på den växande ljudmarknaden är även de ofta tillgängliga för många. Det finns ett ökat intresse hos många att lyssna på ljudböcker eller poddar. Men även att kunna lyssna på radion fortsätter vara viktigt för mediekonsumenterna. Sveriges Radio satsar på att ligga i framkant när det gäller ljudet. Bolaget arbetar nära fokusgrupper för att förbättra sitt utbud och göra det tillgängligt för fler.

I det här avsnittet redogörs för ett urval av medietjänster som tillgängliggör delar av sitt utbud med olika tekniker. En del av dem har tillgänglighetskrav i sina sändningstillstånd (Sveriges Radio och kommersiell radio) medan för andra ställs kraven i särskilda beslut (SVT och kommersiella aktörer som sänder tv) och några av de som beskrivs har inga formella krav på att tillgängliggöra sitt utbud i Sverige.

2.1 PUBLIC SERVICE

Public service har ett särskilt uppdrag för att öka möjligheten för personer med funktionsnedsättning att ta del av utbudet och för att förbättra tillgängligheten. Det långsiktiga målet är att hela utbudet ska göras tillgängligt för alla, oavsett bakgrund, utbildningsnivå eller funktionsförmåga. I fråga om program för och om personer med funktionsnedsättning får de tre public service bolagen - Utbildningsradion (UR), Sveriges Television (SVT) och Sveriges Radio (SR) fördela ansvaret sinsemellan för olika slags insatser.

Samtliga public servicebolag har mål för sina tillgänglighetsarbeten i sina sändningstillstånd. På sina digitala plattformar följer de WCAG riktlinjer. De genomför även användartester och systematiska intervjuer med sina användare.

I ett särskilt regeringsbeslut med krav på tillgänglighet till tv-sändningar anges också kvoter som UR och SVT ska uppfylla avseende textning, uppläst text, syntolkning och teckenspråkstolkning. För 2022 har SVT och UR krav på sig att texta samtliga förproducerade program på svenska samt 75 procent av de direktsända programmen på svenska. Vidare ska 5,5 procent av utbudet av tv-program på svenska teckenspråkstolkas och lika stor andel av utbudet ska syntolkas.⁷

2.1.1 Sveriges Television

SVT utvecklar ny teknik för att öka möjligheterna för publiken att ta del av tillgänglighetstjänsterna. För att utöka textningen ytterligare krävs nya tekniska lösningar och metoder. Det handlar om taligenkännings teknik, automationslösningar och systemutveckling. SVT arbetar internt och tillsammans med externa aktörer för att ta fram sådana lösningar.

SVT träffar regelbundet användare av samtliga tillgänglighetstjänster genom intressentdialoger och genom möten som fokuserar på specifika tillgänglighetstjänster.

För att tydliggöra vilka program som tillgängliggörs uppmärksammas det genom grafiska skyltar som i ljud och bild i vinjetten till programmet visar vilken tjänst som erbjuds och var tjänsten finns att tillgå. Användaren kan hitta hela SVT:s tillgänglighetsanpassade utbud i SVT Play. Där framgår det i varje avsnitt vilka tillgänglighetstjänster som erbjuds. Textning finns tillgänglig genom en symbol. För syntolkning och teckenspråkstolkning finns också särskilda rubriker att klicka på via huvudgränssnittet, där program med de här tjänsterna samlas.

Tack vare ny teknik är det nu möjligt att texta lokala nyhetssändningar online. Det sker med automatiskt genererad textning via transkript och formatanpassningar. Kvaliteten blir en annan än den i ordinarie textningen, vilket under testperioden 2019 diskuterades med representanter för berörda grupper. Publiken vill enligt SVT trots kvalitetsbrister hellre ha den här textningstypen än ingen textning alls. Arbete pågår för att tillsammans med leverantörer förbättra och förfina textningen. Autotextningen publiceras som den är utan korrigeringar och med en skylt i början av sändningen som talar om att det är automatisk textning och att fel kan förekomma. Korrigeringar görs om redaktionen påtalar fel.

Uppläst textremsa finns tillgänglig för 100 procent av alla icke direktsända program med översättningstext i SVT:s samtliga programtjänster. Uppläsningen sker simultant med textningen i SVT:s samtliga kanaler som sänds över marknätet, och sedan 1 april 2021 även på begäran på alla plattformar. SVT har inlett utveckling av tjänsten som en on demand-funktion i SVT Play, så att användarna inte behöver passa en viss sändningstid. Det har efterfrågats av bland annat Dyslexiförbundet.⁸

2.1.2 Sveriges Radio

SR:s övergripande mål är ljudet i fokus vilket betyder att bolaget inte ska tillhandahålla text utan ljud i första hand. Sveriges Radio driver också ett försöksprojekt för att utveckla automatisk transkribering från ljud till text. SR har ändå testat att transkribera vinter- och sommartalarna i P1. Ambitionen är att utforska om det på sikt kan vara ett sätt att erbjuda en sådan service för lyssnare med hörselnedsättning. En förutsättning för att kunna erbjuda servicen via Sveriges Radios digitala plattformar är att tekniken fungerar så väl att de transkriberade texterna håller en publicistisk godtagbar kvalitet med korrekt återgivning av ord, uttryck och resonemang som hörs i Sveriges Radios sändningar.

7 Utbildningsradions public service-redovisning 2021

8 Sveriges Televisions public service-redovisning 2021

Under 2021 har SR inlett ett utvecklingsarbete för att prioritera, bygga ut och anpassa ett utbud för unga med funktionsnedsättning. SR har tagit fram en ny samlingssida som innehåller anpassade program för ungdomar som har behov av ett innehåll i ett lugnare tempo. Den innehåller också länkning till nyheter i ett lugnare tempo från Klartext samt från Ekot Radio Swedens Nyheter på lätt svenska.

Under 2022 görs också en översyn av hur nyheter för unga med funktionsnedsättning kan presenteras i nya eller anpassade format, och arbetet är prioriterat under de kommande åren.⁹

2.1.3 Utbildningsradion

UR sänder i SVT:s programtjänster. Samtliga förinspelade program på svenska är textade och UR teckenspråkstolkar och syntolkar program för att uppfylla kraven på att tolka en viss andel av sitt utbud på svenska. För program med översättningstextning finns tjänsten uppläst text. Tillgängligheten för barn och unga ska prioriteras. UR ska vidare prioritera god hörbarhet, producera program för särskilda målgrupper och ha en dialog med de berörda grupperna.

Under 2021 har UR ökat antalet parallellpubliceringar av både syntolkade- och teckenspråkstolkade program. Det vill säga att de tolkade programmen publiceras samtidigt som originalprogrammen, vilket gör att fler kan ta del av programmen samtidigt oavsett olika behov.

UR ska också verka för att tjänsten uppläst text ska kunna erbjudas i UR:s beställ-tv-tjänst. UR har därför under 2021 tillsatt en projektgrupp med syfte att ta fram tjänsten uppläst text för UR Play. UR har under 2021 fortsatt att producera program på teckenspråk. Fördelen med att producera på teckenspråk är att språket blir korrekt från början. Vid teckenspråkstolkningar av hörande program krävs det anpassningar till den icke-hörande målgruppen då det gäller manus och scenografi med mera eftersom vissa hörande manus innehåller sånger, rim och dyligt som är oanvändbart på teckenspråk. Genom att från början skriva och producera program på teckenspråk får man in aspekter som kultur, historia och identitet med allt vad det innebär för en språklig minoritet. Med andra ord, man får en chans att forma innehållet och inte bara översätta språket, som vid teckenspråkstolkning. Kvaliteten blir väsentligt högre vid dessa produktioner.¹⁰

2.2 TV4

TV4 har de senaste tio åren ökat sitt utbud av tillgängliga program markant. Innehållet erbjuds främst i TV4-tolken som är en del av TV4 Play. De krav på tillgänglighet som ställs av MPRT följs upp varje år. I den senaste uppföljningen blev bedömning att TV4 AB hade uppfyllt kraven för programtjänsterna TV4, Sjuan och TV12 under perioden 1 juli 2020 till den 30 juni 2021. Bolaget hade textat 99,93 procent av de förinspelade programmen på svenska och 67,3 procent av de direktsända programmen på svenska i de tre programtjänsterna som omfattas av kraven. Bolaget hade också sänt teckenspråkstolkade och syntolkade program och genom ett visst tillgodoräknande av tillgängliggjorda program i sin playtjänst nådde TV4 AB upp till kravet på 4 procent för de båda teknikerna. Bolaget hade slutligen använt sig av tekniken uppläst text i marknätet, via satellit och genom tråd och tillgängliggjort 19,8 procent av det sammantagna antalet sändningstimmar med översättnings-text på dessa plattformar med hjälp av denna teknik.

Från och med 1 september gäller nya krav. För TV4, Sjuan och TV12 innebär det att alla förinspelade program på svenska ska textas, 60 procent av de direktsända programmen på svenska ska textas, 10 procent av de svenska programmen ska teckenspråkstolkas och syntolkas och 15 procent av programmen med översättningstext ska ha uppläst text. För TV4 Play gäller att samtliga program

9 Sveriges Radios public service-redovisning 2021

10 Utbildningsradions public service-redovisning 2021

på svenska som publiceras i tjänsten ska textas. Kravet omfattar inte direktsändningar på internet eller direktsändningar av sport som sedan tillhandahålls i bolagets playtjänst om de av tekniska eller praktiska skäl inte går att göra tillgängliga. TV4 AB får själv avgöra om kraven på tolkning ska uppfyllas i den linjära tv-tjänsten eller genom att tolkningen tillhandahålls i TV4 Play samtidigt som programmet sänds linjärt. Har ett program tolkats i en linjär tv-tjänst ska det också göras tillgängligt på motsvarande sätt i TV4 Play om programmet också finns där.

2.3 BONNIERS NEWS

Bonnier News har under flera års tid arbetat systematiskt med utveckling av sina produkter för att erbjuda ett mer tillgängligt innehåll. Bolaget har en avdelning som arbetar med utveckling av alla digitala produkter inklusive tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar. Numera finns det inbyggd talsyntes i flera av bolagets tidningar. Det finns även en möjlighet att använda TAB-funktionen för att hoppa över vissa delar som är svåra att ta sig igenom med en skärmläsare, till exempel annonser. Bonnier News har även arbetat med layout för att öka tillgängligheten. Det innebär att förenkla den för att göra sidan mer lättnavigerad och genom att använda kontraster i färgsättningen. Det går även att förflytta sig på sidan med TAB-funktionen för att komma direkt till nyheterna.¹¹

2.4 NENT

Sedan den 1 januari 2021 lyder Nordic Entertainment Group (NENT Group) under svensk jurisdiktion, innan dess var bolaget registrerat i Storbritannien. Det innebär att kraven på att tillgängliggöra program ställs och följs upp av MPRT. NENT har särskilda krav för tillgänglighet på kanalerna TV3, TV6, TV8 och TV10. Alla deras förinspelade program på svenska ska textas. Dessutom ska 60 procent av sändningstiden för de direktsända programmen textas. 10 procent av sändningstiden för program på svenska ska göras tillgänglig genom syntolkning under varje period och 4 procent genom teckenspråkstolkning (kravet ökar under beslutsperioden till 6 procent). NENT får själv avgöra om kraven på tolkning ska uppfyllas i den linjära tv-tjänsten eller genom att tolkningen tillhandahålls i Viaplay samtidigt som programmet sänds linjärt. Har ett program tolkats i en linjär tv-tjänst ska det också göras tillgängligt på motsvarande sätt i Viaplay om programmet också finns där. Dessutom ska samtliga program på svenska som publiceras i Viaplay textas. Kravet omfattar inte direktsändningar på internet eller direktsändningar av sport som sedan tillhandahålls i Viaplay om de av tekniska eller praktiska skäl inte går att göra tillgängliga.

2.5 HBO MAX

HBO MAX är en relativt ny playtjänst på den svenska marknaden. Till skillnad från Netflix är den registrerad i Sverige och omfattas därmed av det svenska regelverket. Det innebär att de krav MPRT ställer vad gäller tillgänglighet även omfattar HBO MAX från och med den 1 september 2021. HBO MAX ska texta samtliga program som är på svenska förutom barnprogram. Ett annat undantag är direktsändningar om de av tekniska eller praktiska skäl inte går att göra tillgängliga. Utbudet av tolkade program ska öka årligen under beslutsperioden.

2.6 NETFLIX

Den amerikanska playtjänsten Netflix är en av de tjänster som har satsat på tillgänglighet av sitt utbud och stora delar av programkatalogen går att ta del av med olika tekniker som gör programmen tillgängliga för en större målgrupp.

---

¹¹ Intervju med Richard Furberg, Team manager på Dagens Nyheter

Netflix har flera olika hjälpmedel för att göra utbudet tillgängligt för personer med nedsatt hörsel, nedsatt syn eller rörelsehinder. Bolaget syntolkar de flesta av sina originaltitlar men även andra serier och filmer. Netflix samarbetar aktivt med filmstudios för att syntolkning ska göras tillgängligt för fler titlar. Om en användare tittar på en mobil enhet går det att minska ljusstyrkan samt öka eller sänka uppspelningshastigheten. För att underlätta navigeringen i tjänsten går det att använda skärmläsare som läser upp text. Netflix har undertexter men även dold text som ger mer information om de ljud som hörs i serier eller filmer utöver dialogen. Tjänsterna kan anpassa typsnitt, storlek, bakgrundsskugga och bakgrundsfärg för att underlätta för användaren.¹²

Efter att en amerikansk studie¹³ från 2021 konstaterade att personer med funktionsnedsättning väldigt sällan fanns med i programmen har Netflix skapat en fond med medel för att öka representativiteten för personer med funktionsnedsättning i sina program.¹⁴

2.7 TILLGÄNGLIG BIO

Tillgänglig Bio ökar tillgängligheten till film genom syntolkning och uppläst text. Ungefär 50 filmer per år beviljas stöd för produktion och bearbetning av ljudspår. För att få tillgång till tjänsten måste användaren ha en app och i den finns filmens ljudspår för syntolkning och uppläst text. Biobesökaren som vill uppleva film med syntolkning och uppläst text behöver ha tillgång till en mobil enhet med operativsystem iOS eller Android (till exempel en smartphone eller en surfplatta) med tillhörande lurar.¹⁵

---

12 <https://help.netflix.com/sv/node/116022>

13 Inclusion in Netflix Original U.S. Scripted Series & Films, Dr. Stacy L. Smith, Dr. Katherine Pieper, Marc Choueiti, Kevin Yao, Ariana Case, Karla Hernandez & Zoe Moore, Februari 2021

14 <https://about.netflix.com/en/news/building-a-legacy-of-inclusion>

15 <https://www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/filminstitutets-stod/regeringsuppdraget-tillganglig-bio/>

3. MEDIEKONSUMTION

Det har skett en stor ökning av utbudet och tjänster för allt slags medieutbud i takt med digitaliseringen. Men även utbudet för personer med funktionsnedsättning har blivit större särskilt som flera av tjänsterna har krav på att öka sin tillgänglighet. Det är dock uppenbart att utbudet fortfarande är begränsat och att konsumtionen till stor del styrs av vad som finns tillgängligt och vilka tjänster som är lätta att använda. Tittar man till den yngre målgruppen är det mer vanligt att ha tillgång till en mobil som har inbyggda appar för att kunna använda olika medier. Men för de äldre är det fortfarande svårt att använda ny teknik vilket gör att deras konsumtion ser annorlunda ut. Samtidigt har utbudet även ökat i de tv-kanaler som haft krav på att tillgängliggöra delar av sitt utbud. Det innebär att alla har fått ett större utbud och fler möjligheter att konsumera medier. De kanaler som är mest populära är samma som i resten av befolkningen; SVT, TV4 och Netflix. En mycket viktig aspekt av tillgängligheten till tv-program är tillgången till information om vilka program som finns eller ska sändas tillgängliggjorda och hur man kan ta del av dem på olika enheter. Många konsumenter upplever att det är svårt att hitta vilka program som är tillgängliggjorda. De saknar samlad information om vilka program som gjorts tillgängliga genom olika tjänster och var och hur de kan ta del av dem.

3.1 MEDIEKONSUMTION FÖR PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

För att få en bättre uppfattning om hur konsumtionen av medier ser ut för personer med olika funktionsnedsättningar bad vi tre personer beskriva hur de tar del av innehåll i medier en normal dag. Personerna är i olika åldrar och livssituation – från student till arbetande – och beskriver sin konsumtion utifrån sina perspektiv med hörselnedsättning, synnedsättning samt dövblindhet. Deras erfarenheter är såklart inte representativa för alla personer med någon form av funktionsnedsättning, men deras berättelser synliggör några av de möjligheter och problem som finns i mångas vardag.

Av deras beskrivningar framgår det att det finns möjlighet att ta del av flera olika tjänster men att utbudet många gånger är begränsat. Intressen skiljer sig såklart mellan de olika personerna, men två gemensamma faktorer för samtliga är behovet att ta del av nyheter och underhållning. Tillgängligheten till sådant innehåll är generellt begränsad men skiljer sig även åt beroende på vilken funktionsnedsättning du har. Vi tar därför en närmre titt på hur våra tre mediekonsumenter upplever möjligheten att ta del av nyheter och underhållning.

3.1.1 Så konsumeras nyheter

Person med hörselnedsättning

För att ta del av nyheter så använder hen gärna nyhetssajter på webben och mobilen under dagen, men även traditionella papperstidningar, då främst morgontidningen. Även Facebooks flöde kan hjälpa till att hålla koll på om några större nyheter inträffat.

-Jag brukar också kolla på svt.se och na.se i mobilen och läsa nyheterna där. Det som stör mig är de nyhetsreportage som finns filmade men som inte har text. Så varje gång det är någon nyhet i flödet som har en film, hoppar jag över den. Jag upplever att det blir bara mer och mer sådana nyheter tyvärr.

För att ta del av nyheterna kvällstid tittar hen ofta på textade tv-sändningar eller textade nyhetsprogram. Det är framförallt de textade versionerna av Rapport och Aktuellt på tv eller via SVT Play. SVT sänder även Nyhetstecken, men det är ett program som, av den interjuade, upplevs för kort och sammanfattande för någon som vill ha mer innehållsrika nyheter.

Person med synnedsättning

På morgonen använder hen mobilen för att se vilka nyhetsnotiser som kommit under natten. För att ta del av nyheter så används apparna för några utvalda medier. Främst använder hen public service nyhetsappar för inrikes- och utrikesnyheter då dessa är mest anpassade för synnedsatta. Deras appar har inte några annonser vilket gör det lättare att använda skärmläsare och de använder tydliga kontraster.

För att ta del av mer lokala nyheter så använder hen de lokala mediernas appar även om dessa inte är lika tillgängliga. De lokala apparnas layout innehåller ofta annonser, fler färger och kolumner som gör dem svårare att använda. Det viktigaste är dock att appen fungerar med talsyntes. Förutom appar så tar hen även del av nyheter via tv:n genom att lyssna på nyhetssändningarna och fördjupningar.

-Men det absolut bästa sättet att ta del av nyheter under dagen är via Sveriges Radios app, och då gärna P4.

Person med dövblindhet

För en dövblind är det främst punktskrift som fungerar som ett hjälpmedel. Det fungerar även att använda en hörslinga men då är det viktigt att det är en röst som talar tydligt. Hen brukar ta del av nyheter och dokumentärer på SVT genom att använda både hörslinga och läsa texten. Det fungerar bra på kortare program men det blir för jobbigt att titta på till exempel en långfilm. Ta del av nyheter gör hen helst via SVT:s app. Det går att få en uppläst tidning via MTM:s taltidningstjänst men det är lite för omständligt.

-Det är ansträngande att lyssna på en talsyntes och det tar väldigt lång tid att lyssna på en hel tidning eller mer fördjupande reportage.

Hen använder även sig av poddar för att få fördjupade nyheter. Då är det främst poddar från Sveriges Radio som hen uppskattar mycket.

3.1.2 Så konsumeras underhållning

Person med hörselnedsättning

När det kommer till underhållning så ser hen gärna på serier, dokumentärer och realityserier. Det görs ofta på tv:n och främst på SVT, TV4 och Kanal 5 samt deras playtjänster. Barnen tittar ofta på YouTube Kids eller SVT Play. Hen är väldigt sportintresserad och gillar se sändningar av till exempel Vinterstudion på SVT. Problemet är att det ofta saknas undertexter i sportsändningar.

-Jag är beroende av undertexter på alla program, så de flesta program kan jag se. Men ofta inte livesända program, även om det är undertextat så är det så långt efter eller så missar man så mycket att jag förlorar intresset.

För att kunna ta del av sådana program blir hen beroende av att ha någon med sig som kan tolka. Men om denne inte delar samma intresse så blir den naturliga konsekvensen att hen inte kan ta del av sändningen. På grund av detta så upplever hen att en person med hörselnedsättning går miste om många direktsända program såsom idrottshändelser, galor eller program som Musikhjälpen. Just Musikhjälpen är ett program som hen personligen verkligen skulle vilja kunna ta del av – ett program som sänds i flera dagar och många pratar om, men som personer med hörselnedsättning lämnas utanför.

Ett annat sådant program fast i radio är Sommar i P1, som engagerar många men som alla inte har kunnat ta del av. Därför blev hen väldigt glad då flera av sommarpratarnas program transkriberades förra sommaren.

-Det var underbart att i bilen när barnen sov, lyssna/läsa sommarpratarna tillsammans med min man och sen när vi stannade och åt lunch så diskuterade vi innehållet. Jag fick verkligen mersmak men jag känner inte till något annat än just sommarpratarna som transkriberats, tyvärr.

Hen lyssnar gärna på lugn musik via Spotify. Även om hen inte hör vad som sjungs så går det höra och njuta av själva musiken.

Person med synnedsättning

För att koppla av så tittar hen gärna på YouTube-klipp. Kvaliteten varierar, men eftersom det är privatpersoner som lägger upp sina egna videos så är hens krav inte lika höga som när det gäller public service. Dessutom har Googles tjänster blivit bättre genom åren och deras voice over-tjänst¹⁶ fungerar ganska bra numera.

¹⁶ VoiceOver är namnet på en skärmläsare som finns tillgänglig i senare versioner av operativsystemen Mac OS X och iOS. Det är också en talsyntes som finns för Iphone.

Om hen vill se en tv-serie så måste den vara syntolkad. Av den anledningen så tittar hen ofta på SVT då de har ett stort utbud av syntolkat material. De kommersiella kanalerna har ett betydligt mindre utbud och Netflix använder hen helst inte då deras syntolkning endast är på engelska. Ska man se på något på tv så tycker hen det är enklast om man gör det ihop med någon annan som också har synnedsättning. Om man se något utan syntolkning så behöver en seende finnas med som läser upp vad som står för att hänga med i handlingen.

-Mobilen är det viktigaste hjälpmedlet jag har för att kunna ta del av medier. I den är det lättare att navigera och läsa innehåll än på webben, dessutom har jag ju alltid med den.

Person med dövblindhet

Liksom för nyheter så går det till viss del att ta del av program för en dövblind genom att använda både hörslinga och läsa texten. Men hen anser det funkar bäst för kortare program och inte alls för filmer. Därför blir heller inte det så intressant för hen att använda tv för just underhållning. Hen tycker heller inte att play-tjänster fungerar bra. Yngre dövblinda använder YouTube men hen föredrar hellre ta del av en bok via Storytel eller läsa faktaböcker via Legimus.

Att varken kunna se eller höra gör det extra svårt för hen att kunna ta del av medier. De tjänster som tas fram riktar sig till personer med en hörselnedsättning eller med en synnedsättning. Vid utveckling av nya tjänster anser hen att man även borde ta med perspektivet att vara dövblind.

-Den fråga som jag skulle säga är viktigast för oss är faktiskt stöd och undervisning för att kunna använda de tjänster som går att använda men vi behöver hjälp för att förstå hur.

FAKTA – Hörselnedsättning i Sverige

Enligt ULF/SILC har 1 533 000 vuxna svenskar någon form av hörselnedsättning. Av dessa är 829 000 män och 704 000 kvinnor, och cirka 25 000 barn (0–15 år). Cirka 40 procent av svenskarna över 65 år har någon form av hörselnedsättning. Antalet döva personer i Sverige uppgår till 15 000 personer enligt Sveriges Dövas Riksförbund (SDR), medan denna grupp enligt Funka uppgår till 25 000 personer.

FAKTA – Synnedsättning i Sverige

Enligt ULF/SILC har 411 000 personer i Sverige en synnedsättning. Av dessa är 163 000 män och 268 000 kvinnor. Av det totala antalet personer med synnedsättning anses 297 000 personer ha svår sådan. Av Barn-ULF framgår att omkring 12 000 barn i Sverige har någon form av synnedsättning. Enligt organisationen Funka är 30 000 personer i Sverige helt blinda. Dock använder bara 1 300 personer i Sverige punktskrift. PTS uppger att 25 000 personer har bidrag till CD-spelare. Gruppen som använder hjälpmedel tycks alltså vara betydligt mindre än det totala antalet personer med synskada.¹⁷

17 Tillgänglighetsdirektivet - Betänkande av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44

FAKTA – Dövblindhet i Sverige

Kunskapen om dövblindhet är låg i samhället och det finns inga register i Sverige över vilka som har dövblindhet. Utifrån beräkningar finns det cirka 400 personer i Sverige som har medfödd dövblindhet. Det finns cirka 1 600 personer med förvärvad dövblindhet.¹⁸

3.2 KONSUMTION AV TV

Myndigheten för delaktighet (MFD) har skrivit en rapport om tillgänglighet till media. Rapporten bygger på resultaten från en undersökning som genomfördes 2020.¹⁹ MFD har använt sig av sin undersökningspanel, Rivkraft, för att ställa frågor om bland annat vilka tillgänglighetstjänster man använder när man ser på tv-program eller film och om man är nöjd eller missnöjd med tjänsterna. Panelen Rivkraft är sammansatt av personer med olika slags funktionsnedsättningar.

I enkäten framgår att det finns en önskan om fler textade program och även bättre ljud. Andra förbättringsområden som lyfts fram är kvaliteten på textningen. Textningen kan vara ofullständig och även felaktig, det hoppas över för mycket av det som det sägs och textningen har eftersläpningar. Textningen skulle också kunna förbättras genom färre förkortningar.

Av undersökningen framgår det att personer som har en funktionsnedsättning inte har samma möjlighet att välja fritt vad de vill ta del av när de tittar på tv eller en playtjänst. Utbudet begränsas av vilka program som finns tillgängliggjorda. Men när de använder en tillgänglighetstjänst är de flesta mycket eller ganska nöjda med tjänsten.

Tre av tio väljer tv-kanal utifrån tillgänglighetsaspekter, till exempel väljer man tv-kanal med tillgänglighetstjänster så som att få text uppläst, syntolkning, textning av program på svenska eller teckenspråkstolkning. De flesta som svarat på enkäten har använt sig textning av svenska program, cirka 1000 personer, övriga tjänster har använts av ett mindre antal det senaste året, cirka 100 eller färre. Textning är den tjänst för vilken det finns störst utbud att välja mellan. De andra tjänsterna har ett mycket mer begränsat utbud och användes därmed inte i samma utsträckning som textning.

Ett positivt resultat i enkäten är att majoriteten upplever att den generella IT-utvecklingen har underlättat deras vardag. En tredjedel uppger att de har märkt förändringar i utvecklingen av IT-tjänster sedan förra gången enkäten gjordes, år 2017, som gjort att det fungerar bättre för dem idag att använda IT-tjänster. Det som inte fungerar så bra att använda är främst olika appar och webbplatser.

3.2.1 Den fasta tv:n är förstahandsvalet för att se på tv-program

Majoriteten av de som besvarat enkäten ser helst på tv-program eller filmer på en fast tv, det vill säga inte strömmade program. Sju av tio tittar på fast tv mellan en och två timmar en vanlig dag. Drygt hälften tittar på tv-program eller film på dator, mobil eller surfplatta en vanlig dag. Även då tittar man vanligen mellan en och två timmar. Det är något mindre tid än om man jämför med personer som inte har en funktionsnedsättning som i snitt tittar mer än två timmar om dagen på tv. Att personer med en funktionsnedsättning tittar kortare tid kan dels ha att göra med att det är mer ansträngande för dem att ta del av rörlig bild dels att utbudet är mer begränsat.²⁰

18 <https://nkcdb.se/om-dovblindhet/forekomst/>

19 Enkäten besvarades under perioden 28 februari till 28 april 2020. Totalt svarade 2067 paneldeltagare.

20 Tillgänglighet till media, Resultat från Rivkraft 29, 2020, Myndigheten för delaktighet

Tabell 1. Så ser personer med funktionsnedsättning helst film eller tv-program

Den fasta tv:n är förstahandsvalet för att se på tv-program och/eller film ur ett tillgänglighetsperspektiv.

Medium	Procent
På en fast tv	71
På mobilen	4
På en dator	16
På en surfplatta	5
Vet ej	4

Källa: Tillgänglighet till media, Rivkraft 29, Myndigheten för delaktighet 2020

Hur tittar du helst på tv-program och/eller film?

Tabell 2. Antal timmar per dag man ser på fast tv respektive strömmad tv

Vanligast är att man ser på tv mellan en och två timmar per dag.

Tittartid	TV (procent)	Strömmad tv (procent)
Jag tittar mindre än 1 timme	19	26
Jag tittar mellan 1 och 2 timmar	32	38
Jag tittar mellan 2 och 3 timmar	24	18
Jag tittar mer än 3 timmar	24	16
Vet ej	2	2

Källa: Tillgänglighet till media, Rivkraft 29, Myndigheten för delaktighet 2020

Hur mycket tittar du på fast tv (ej strömmad tv) en vanlig dag?

Hur mycket tittar du på tv-program eller film på en dator eller mobil/surfplatta en vanlig dag?

3.2.2 Upplevd tillgänglighet i tv-kanaler och strömningstjänster

Kanalerna SVT 1 och SVT 2 upplevs ha bra tillgänglighet och ungefär hälften av de svarande i panelen uppger att de väljer mellan dessa två kanaler när de vill se på tv. Ungefär en tredjedel väljer TV4 och SVT Play för deras tillgänglighet och ungefär tre av tio väljer SVT24 och Netflix för deras tillgänglighet.

Tabell 3. Så påverkar tillgängligheten valet av kanal eller tjänst

Kanal/tjänst	Procent
SVT1	52
SVT2	48
SVT24	28
TV3	15
TV4	35
Kanal 5	19
Sjuan	15
TV12	10
SVT Play	33
TV4 Play	19
Netflix	27
HBO Nordic	11
Youtube	8
Annan kanal	8

Källa: Tillgänglighet till media, Rivkraft 29, Myndigheten för delaktighet 2020
Påverkar tillgängligheten valet av tv-kanal som du tittar på?

3.3 TILLGÅNG TILL UTRUSTNING

Undersökningen ”Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019” presenterar en detaljerad bild av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Undersökningen är initierad och genomförd av BegripSAM och har finansierats av Post- och telestyrelsen (PTS).

En grundläggande förutsättning för att kunna använda internet är att ha den utrustning som krävs för att koppla upp sig. I undersökningen mäts tillgången till olika teknisk utrustning som smart telefon, dator och surfplatta. Av mätningen framgår det att det finns en systematisk skillnad, personer med funktionsnedsättning har mindre tillgång till utrustning jämfört med personer utan funktionsnedsättning. Mest anmärkningsvärt när det gäller tillgång till utrustning är de stora skillnaderna i de yngre åldersgrupperna. Unga personer med funktionsnedsättning har betydligt mindre tillgång till smart telefon och även dator. Bland svenskar utan funktionsnedsättning har 95 procent en smart telefon. Bland svenskar med funktionsnedsättning är det 87 procent som har en smart telefon. För personer upp till 24 år har 100 procent av personerna utan funktionsnedsättning tillgång till en smart telefon jämfört med 79 procent med funktionsnedsättning. En anledning till att färre unga personer med funktionsnedsättning har tillgång till en mobil kan bero på att de har betydligt sämre ekonomi jämfört med sina kamrater som inte har funktionsnedsättning.

Bland dem som har tillgång till utrustning rapporterar personer med funktionsnedsättning större svårigheter att använda utrustningen, och större behov av kompetensutveckling.²¹ Liknande bild målades upp i utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet som gjorde en enkätundersökning som ställde frågor om olika tjänster och tillgången till dem. Av enkätundersökningen framgick det att både personer med synnedsättningar och hörselnedsättningar upplever att tjänster som ger tillgång till audiovisuella medietjänster är mycket svåra att hantera, liksom produkter. Även olika IT-tjänster upplevs som svåra att hantera och kräver dyra hjälpmedel för att hantera dem.²² Den bilden bekräftas även i intervju med användare. Det kan finnas ett utbud som är tillgängligt gjort men kunskapen och medlen för att ta del av utbudet saknas hos målgruppen.

3.4 KONSUMTION AV TALTIDNINGAR

I dagsläget finns cirka 3 700 taltidningsprenumeranter i Sverige som tar del av 127 dagstidningar i tillgängligt format. Den tryckta dagstidningen är förlaga som sedan omvandlas till en taltidning som går att läsa med en Daisyspelare eller med en mobiltelefon.

Läsarna är i huvudsak äldre personer med synnedsättning som har prenumererat på en tryckt dagstidning sedan många år tillbaka. MTM bedömer att det finns målgrupper med andra former av funktionsnedsättningar som skulle kunna ha användning av taltidningen, men som idag inte använder tjänsten. För att nå ut till fler målgrupper behöver MTM kunna erbjuda en taltidningstjänst som tillgängliggör ett varierat utbud av olika nyhetskällor som publiceras digitalt samt ge läsaren möjlighet att ta del av nyheter i kostnadsfria nyhetstjänster. I Sverige är internetanvändningen hög, men det finns fortfarande de som saknar uppkoppling och behöver stöd i användningen av internet och digitala tjänster. Personer med en funktionsnedsättning löper extra stor risk att hamna i ett digitalt utanförskap, vilket innebär att taltidningen, med ett välfungerande användarstöd, är en viktig tjänst för att ge alla tillgång till likvärdig nyhetsläsning. Medieföretagen behöver också själva arbeta för att göra tidningarna mer tillgängliga. Det finns en klyfta mellan läsarnas behov och tidningarnas tillgänglighet. Så länge klyftan kvarstår måste MTM både främja tillgänglighet i branschen och utveckla särlösningar för de som behöver dem. Insatserna för att överbrygga klyftan är av extra stor vikt för de läsare som lever i ett digitalt utanförskap.²³

---

21 Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019, Begripsam, 2020

22 Tillgänglighetsdirektivet - Betänkande av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44

23 En taltidning i takt med tiden - 18 förslag för en likvärdig nyhetsläsning, MTM, 2021

4. POLITIK

Genom att lagstadga rättigheter för personer med funktionsnedsättning har tillgängligheten ökat på flera områden under senare tid. De lagar som fått mest genomslag för att göra olika produkter och tjänster tillgängliga är från början EU-direktiv som genomförs till svensk lagstiftning. Ett nytt viktigt direktiv som omfattar många olika tjänster och produkter är tillgänglighetsdirektivet. Målet med direktivet är att skapa en gemensam europeisk standard för tillgänglighet. Även webbtillgänglighetsdirektivet är från början ett EU-direktiv som syftar till ökad digital tillgänglighet för alla användare av offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer. När det gäller audiovisuella medietjänster finns det gemensamma krav inom EU på att göra innehåll i medietjänster tillgängligt för personer med en funktionsnedsättning.

I Sverige finns det flera myndigheter som delar på ansvaret att följa utvecklingen av tillgängligheten. Det betyder att ansvaret för att följa upp att lagar efterlevs och även säkerställa att tillgängligheten ökar inte vilar på en myndighet utan flera olika. Dessutom har 28 myndigheter fått ett särskilt ansvar att, under en tioårsperiod, följa upp funktionshinderspolitiken utifrån nationella mål inom sina respektive ansvarsområden. Myndigheten för delaktighet (MFD) ska fungera som stöd till myndigheterna. Uppföljningen ska pågå under 2021 till 2031.²⁴

I det här kapitlet kan du läsa mer om ett urval av myndigheter och vad de har för särskilt uppdrag när det gäller tillgänglighet.

4.1 NATIONELLT MÅL FÖR FUNKTIONSHINDERPOLITIKEN

Det finns ett nationellt mål för Sveriges funktionshinderspolitik och det har FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt. Målet är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Regeringens funktionshinderspolitik utgår dessutom från Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och den ska genomföra de överväganden och förslag som lämnas. Regeringens funktionshinderspolitik ska vara en del i arbetet för ett mer jämlikt samhälle, där människors olika bakgrund eller förutsättningar inte ska avgöra möjligheten till delaktighet i samhället. En viktig del i arbetet för delaktighet och jämlikhet är åtgärder som syftar till att förebygga och motverka diskriminering. Grundläggande är att människors lika värde respekteras för att förebygga uppkomsten av all form av diskriminering.²⁵

²⁴ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/09/ny-strategi-for-funktionshinderspolitiken-betonar-varje-samhallssektors-ansvar/>

²⁵ Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolitiken, Prop. 2016/17:188

Även i målen för mediepolitiken ingår tillgänglighet. Regering och riksdag formulerar det övergripande målet för mediepolitiken på följande sätt. Målet för mediepolitiken är att stödja yttrandefrihet, mångfald, massmediernas oberoende och tillgänglighet samt att motverka skadlig mediepåverkan.

4.2 KRAV FÖR ATT ÖKA TILLGÄNGLIGHETEN TILL OLIKA MEDIER

Det finns lagar och regler för att öka tillgängligheten till media för personer med funktionsnedsättning. Lagstöd för att ställa krav på tillgänglighet till tv och playtjänster finns i ett EU-direktiv, det så kallade AV-direktivet. I direktivet finns det krav på att program i tv och beställ-tv (play-tjänster) ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Direktivet omfattar alla länder som är med i EU samt Island, Liechtenstein och Norge.

Kraven i AV-direktivet är genomförda i svensk lagstiftning genom radio- och tv-lagen. (2010:696). Där anges att ”en leverantör av medietjänster ska utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik.” Det framgår dock inte exakt i lagen vad en leverantör måste göra för att säkerställa tillgänglighet. Det fastställs istället i olika beslut av antingen regeringen när det gäller public service eller MPRT när det gäller övriga aktörer (5 kap. 12 §).²⁶

Den svenska lagstiftning som finns för de kommersiella tv- och playtjänsterna omfattar tjänster som är registrerade i Sverige. För vissa större kanaler ställs särskilda krav med kvoter som ska uppfyllas för textning, tolkning och uppläst text. För närvarande gäller det TV3, TV4, TV6, Sjuan, TV8, TV10, TV12, TV4 Play, Viaplay och HBO Max. För övriga kanaler som sänds från Sverige gäller inga kvoter som innebär att exempelvis en viss andel av sändningarna måste textas. Däremot finns en generell skyldighet att främja tillgängligheten av program på svenska för personer med funktionsnedsättning.

4.3 WEBBTILLGÄNGLIGHETSDIREKTIVET

Webbtillgänglighetsdirektivet började gälla 1 januari 2019 och är ett EU-direktiv som syftar till ökad digital tillgänglighet för alla användare. Direktivet handlar om att öka tillgängligheten till offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer. De aktörer som omfattas ska utforma sina webbplatser, appar och så långt det är möjligt även innehåll som sprids via tredje part (exempelvis sociala medier), så att de är möjliga att uppfatta, hanterbara, begripliga och robusta. Detta säkerställs genom att webbplatser och mobilappar uppfyller den internationella standarden för tillgänglig webb; WCAG 2.1, nivå A och AA samt ytterligare några krav enligt delar av den europeiska standarden EN 301 549. Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) har i uppdrag att granska att kraven efterlevs. Det gör de genom att välja ut och granska ett antal olika tjänster. De vanligaste felen är:

- **Fel på HTML-kod**, det gör att skärmläsare, ett verktyg som läser upp vad som står, inte kan tolka sidan och tappar bort sig.
- **Otydligt vad som är vad, vad är huvudrubrik eller vad är underrubrik?** Är det text, en punktlista eller en tabell? Texter ska märkas upp så att en skärmläsare kan läsa så det blir begripligt.
- **Vad är i fokus?** Om man använder tangentbordet för att navigera på en sida så behöver det vara tydligt vad som är i fokus. Annars vet man inte vad som händer när man trycker enter.

---

26 Kartläggning av tillgänglighet till tv tjänster, Funka, 2021

- **Vilket språk är det?** Låneord är vanliga och om man inte anger vilket språk som ordet kommer ifrån kommer en skärmläsare uttala ordet fel.
- **Dålig kontrast**, om det är dålig kontrast mellan till exempel textfärg och bakgrund så syns det inte så bra vad det står, vilket försvårar för den som har nedsatt syn eller färgseende.
- **Alt-texter saknas**, om bilden inte bara är dekorativ utan innehåller information så behöver bilden en alt-text. Den som inte kan se bilden får då den uppläst.²⁷

4.4 WCAG RIKTLINJER

Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) är internationellt etablerade rekommendationer för tillgängligt innehåll på webben. Standarden är framtagen av World Wide Web Consortium (W3C) och sammanställer kunskaper från ett stort antal användare och experter. Den innehåller 78 kriterier som är indelade i tretton riktlinjer som i sin tur kategoriseras inom fyra övergripande principer: möjlig att uppfatta, hanterbar, begriplig och robust.²⁸

4.5 TILLGÄNGLIGHETSDIREKTIVET

För att öka tillgängligheten inom EU har det tagits fram ett tillgänglighetsdirektiv som ska genomföras i svensk lag senast 2022 och börja gälla 2025. Direktivet innehåller krav på tillgänglighet för flera olika produkter och tjänster. Syftet med tillgänglighetsdirektivet är att skapa en gemensam europeisk standard för tillgänglighet. Om det finns enhetliga regler och ett större utbud av tillgängliga produkter ger det bättre förutsättningar för personer med någon form av funktionsbegränsning att använda de produkter och tjänster som omfattas av direktivet. En viktig aspekt för att öka tillgängligheten är krav på att det finns information i eller på produkterna om hur man använder dem. Om det inte går att ge information via produkterna kan den även ges på annat sätt, till exempel i samband med att produkterna används eller på en webbplats. Det ska även finnas krav på vilka funktioner som ska finnas på en produkt för att personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att använda den. Det ställs även krav på en del produkters användargränssnitt och funktionella utformning. Inom medieområdet omfattas till exempel självbetjäningsterminaler och läsplattor, smartphones och smarta tv-apparater av de kraven men även vissa medietjänster, till exempel webbplatser, olika slags appar och playtjänster. En utredning har lämnat olika förslag på hur tillgänglighetsdirektivet ska genomföras i Sverige och den har varit under remiss hösten 2021.²⁹

4.6 TALTIDNINGSUTREDNINGEN

Regeringen har gett Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) i uppdrag att göra en översyn av hur taltidningsverksamheten kan utvecklas utifrån läsarnas behov av och tillgång till nyheter och samhällsinformation i ett allt mer digitaliserat medielandskap. MTM har redovisat uppdraget och gett förslag på hur verksamheten kan utvecklas.³⁰

4.7 MEDIEMYNDIGHETERNAS ARBETE MED TILLGÄNGLIGHET

Myndigheten för press, radio och tv (MPRT) har sedan 2011 beslutat om krav på tillgänglighet till tv-sändningar och från och med 2021 ställs även krav på tillgänglighet till beställ-tv (playtjänster). Det finns fyra olika tekniker som omfattas av kraven och de är; textning, teckenspråkstolkning,

²⁷ <https://www.digg.se/digital-tillganglighet>

²⁸ <https://webbriktlinjer.se/lagkrav/folj-standarder-tillganglighet/>

²⁹ Tillgänglighetsdirektivet - Betänkande av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44

³⁰ En taltidning i takt med tiden - 18 förslag för en likvärdig nyhetsläsning, MTM, 2021

syntolkning och uppläst text. Det tas hänsyn till leverantörens finansiella förutsättningar men även till den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster när beslutet fastställs. För att leva upp till kraven som ställs i MPRT:s beslut ska den som tillhandahåller en tjänst redovisa hur den har gjorts tillgänglig samt ta fram en handlingsplan över hur tillgängligheten till tjänsten ska öka. MPRT ska sedan följa upp att kraven efterlevs och att leverantören har tagit fram en handlingsplan.

Därutöver ska mediestödsnämnden, som är ett självständigt beslutsorgan inom MPRT, endast bevilja mediestöd till ett allmänt nyhetsmedium som främjar tillgängliggörande av sitt redaktionella innehåll till personer med funktionsnedsättning.³¹

MPRT tillhandahåller en kontaktpunkt online där det ska finnas information om tillgänglighetsfrågor men även möjlighet att ta emot klagomål på tjänsterna. Hitintills har det inte kommit in så många klagomål men de som har hört av sig till kontaktpunkten lyfter främst dålig hörbarhet i olika tjänster. På vår kontaktpunkt publicerar vi bland annat länkar till olika playtjänster med tillgänglighetstjänster och vanligt förekommande frågor och svar. I vårt fortsatta arbete med tillgänglighet ingår planer på att hålla regelbundna samverkansmöten med berörda aktörer och organisationer för att diskutera och lyfta problem som kan finnas med tillgängligheten till olika medietjänster.

Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) är ett nationellt kunskapscentrum för tillgängliga medier och arbetar för att alla ska ha tillgång till litteratur och samhällsinformation utifrån var och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning. MTM både producerar och distribuerar taltidningar, talböcker, punktskriftsböcker och lättläst litteratur. Myndigheten är även ansvarig för Legimus som är ett digitalt bibliotek och navet för de svenska bibliotekens läncentral för tillgängliga medier. I deras uppdrag ingår även forskning och utveckling av ny teknik för produktion och läsning. Ett särskilt uppdrag är att ge studerande på högskola tillgång till anpassad studielitteratur.

MTM ska främja tillgängligheten till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation och göra det möjligt för personer som har en funktionsnedsättning, som ger en läsnedsättning, förutsättningar att följa utvecklingen i samhället genom kompletterande samhällsinformation.

Myndigheten har två nämnder knutna till sig, Taltidningsnämnden och Punktskriftsnämnden. Taltidningsnämndens uppgift är att förbättra tillgången till innehållet i dagstidningar för personer med synskada, afasi och dyslexi samt för personer med funktionsnedsättning som gör att de inte kan hålla i eller bläddra i en tidning. Taltidningsnämnden beslutar om stöd till dagstidningar som vill bli taltidning.

Punktskriftsnämnden har till uppgift att främja och utveckla taktill läsning och punktskrift som skriftspråk för personer med synnedsättning.

4.8 ANDRA MYNDIGHETER MED TILLGÄNGLIGHETSUPPDRAG

Myndigheten för delaktighet (MFD) arbetar för att främja tillgänglighet i samhället och för att öka delaktighet för personer med funktionsnedsättning. MFD är en kunskapsmyndighet som främjar genomförandet av funktionshinderspolitiken genom att utveckla och sprida kunskap om hinder för delaktighet samt stödja ansvariga samhällsaktörer. Myndighetens uppdrag är att verka för full delaktighet i samhällslivet för personer med funktionsnedsättning och för jämlikhet i levnadsvillkor. MFD följer och analyserar utvecklingen av arbetet inom funktionshindersområdet genom att titta på levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättning och offentliga aktörers arbete med tillgänglighet och delaktighet.

---

31 Mediestödsförordning (2018:2053)

För att driva på utvecklingen inom funktionshindersområdet tar MFD fram och sprider kunskap om hur hinder i samhället kan åtgärdas. Myndigheten ger stöd till ansvariga aktörer för att främja tillgänglighet i samhället och för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättning. MFD genomför också särskilda regeringsuppdrag och svarar på remisser från regeringskansliet och andra myndigheter. Myndighetens främsta målgrupp är statliga myndigheter, regioner och kommuner, men även näringslivet när det gäller rollen som arbetsgivare och producenter av produkter och tjänster. MFD strävar efter att utveckla kunskap och ta fram stöd tillsammans med sina målgrupper. En utgångspunkt i arbetet är att hämta in människors egna erfarenheter av att möta hinder i samhället.

Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) arbetar med att öka takten i den offentliga förvaltningens digitalisering genom att utveckla byggblock, principer och tjänster som hjälper andra offentliga aktörer i deras digitalisering. DIGG ansvarar för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen och arbetar tillsammans med övriga aktörer för att utveckla den ytterligare både nationellt och internationellt. DIGG tar fram analyser och rapporter som underlag till regeringen i utvecklingen av den digitala förvaltningen. DIGG stöttar andra offentliga aktörer i att både tillgängliggöra och använda data, att utgå från användarnas behov och ta tillvara innovationskraften som finns.

Digital tillgänglighet innebär att alla ska kunna uppfatta och hantera digital offentlig service såsom tjänster och information på webbplatser och applikationer. DIGG ansvarar för att lagen om tillgänglighet till digital offentlig service får genomslag. Det är till DIGG man anmäler bristande tillgänglighet hos offentliga aktörer.

Post- och telestyrelsen (PTS) är den myndighet som bevakar områdena elektronisk kommunikation och post i Sverige. Digitaliseringen av samhället går fort och innebär många förändringar och därför är det viktigt att grupper och individer inte hamnar utanför. Tjänster, teknik och kommunikation behöver vara inkluderande och bidra till att alla kan vara delaktiga i samhället, oavsett förmåga och förutsättningar. PTS har uppdraget att stärka utvecklingen av kommunikationslösningar för personer med funktionsnedsättning och särskilda behov. PTS arbetar även för att långsiktigt förbättra den generella tillgängligheten inom sina ansvarsområden elektronisk kommunikation och post.

Digin.nu är en ny webbplats om digital inkludering och tillgänglighet med fokus på information, inspiration och vägledning. Innehållet på webbplatsen är framtaget för både offentlig och privat sektor och passar oavsett om man har lite eller mycket kunskap och insikt i området. Tanken är att informationen på Digin.nu ska passa personer med olika ansvar och yrkesroller, till exempel de som arbetar med verksamhetsutveckling och förvaltning eller är beställare, upphandlare, IT-ansvarig, systemförvaltare, utvecklare, webbredaktör, kommunikatör eller UX-designer. Webbplatsen drivs gemensamt av myndigheterna Post- och telestyrelsen, Myndigheten för digital förvaltning, Myndigheten för delaktighet och Myndigheten för tillgängliga medier.

5. TILLGÄNGLIGHET TILL MEDIER I EN KRIS

I händelse av kris kan tillgänglig information vara livsavgörande och regleringen på området har därför stärkts på senare år. Viktigt meddelande till allmänheten (VMA) är ett varningssystem som ska skydda människor, egendom eller miljö och som används vid olyckor, allvarliga händelser och störningar i viktiga samhällsfunktioner. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) ansvarar för systemet som administreras av SOS Alarm. Personer med funktionsnedsättning är en del av den allmänhet som ska nås genom VMA. Även personer med funktionsnedsättning ska därför få möjlighet att ta del av information som förmedlas i tv via detta system, så att de kan fatta välgrundade beslut om hur de ska handla vid en olycka eller annan allvarlig händelse.

Sedan den 1 december 2020 gäller en ny bestämmelse i 5 kap. 12 a § radio- och tv-lagen: ”En leverantör av medietjänster som på begäran av en myndighet sänder meddelanden som är av vikt för allmänheten ska så snart det är möjligt utforma meddelandena så att de är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.” Det innebär att de som är skyldiga att sända VMA i tv också är skyldiga att tillgängliggöra dessa meddelanden för personer med funktionsnedsättning. Meddelandet ska tillgängliggöras genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik.

Villkor om att sända VMA finns i sändningstillstånden för SVT och SR samt i sändningstillstånden för övriga svenska programföretag att sända tv i marknätet (dvs. TV4 AB, C More Entertainment AB, Nordic Entertainment Group Sweden AB, Aftonbladet AB, Axess Publishing AB och Sverigefinska Riksförbundet).

SVT:s skyldighet sträcker sig lite längre än övriga aktörers eftersom SVT (precis som SR) – förutom VMA – även är skyldiga att sända (och därmed även tillgängliggöra) information som är viktig för allmänheten, men som inte kvalificerar som VMA. Övriga tillståndshavare i marknätet behöver bara sända – och tillgängliggöra – VMA.

Det finns däremot ingen motsvarande skyldighet att tillgängliggöra VMA som sänds i radio (vare sig för SR eller för kommersiell radio). När bestämmelsen infördes övervägdes om ett liknande krav skulle ställas för ljudradio (prop. 2019/20:168 s. 81f.). Regeringen konstaterar dock att exempelvis Sveriges Radio har begränsade möjligheter att rent praktiskt tillgängliggöra meddelanden i ljudradiosändningar. Vidare konstateras att Sveriges Radios webbsändningar, där tillgängliggörande för personer med funktionsnedsättning skulle vara möjligt, inte omfattas av tillståndsvillkoret att sända meddelanden av vikt för allmänheten. Det har därför inte ansetts möjligt att i nuläget ställa krav på Sveriges Radio att tillgängliggöra viktiga meddelanden till allmänheten för personer med funktionsnedsättning genom tråd.

I februari 2021 tillsatte regeringen en utredning som fick i uppdrag att göra en översyn över VMA-systemet i Sverige. Utredningens förslag är på remiss till den 3 juni 2022.

5.1 SÅ FUNGERADE TILLGÅNGEN TILL MEDIER UNDER PANDEMIN

MTM beställde en rapport inom ramen för forskningsprojektet ”Har informationen om covid-19 pandemin varit åtkomlig och begriplig för personer med funktionsnedsättning och kan den förbättras?”. Projektet drivs av Centrum för Klinisk Forskning I Dalarna (CKF) i samarbete med Begripsam.

Rapporten visar att centrala aktörer behöver vara bättre förberedda nästa gång en kris inträffar i samhället. De behöver vara redo att från dag ett i en kris kunna nå alla personer, även dem som är beroende av att information görs tillgänglig. Det kan vara just dessa personer som löper störst risk att råka illa ut i en kris.

De som redan innan pandemin hade bra sätt att hänga med i nyhets- och informationsflödet har kunnat använda dessa sätt för att också få information under pandemin. Radio har varit den viktigaste informationskanalen för personer med funktionsnedsättning under pandemin. Även tv har fungerat som en viktig informationskanal. Många har hållit sig uppdaterade genom nyhetsmediernas information på webben. Ett mindre antal har också sökt upp myndigheters information på webben. Några har fått information och följt utvecklingen i pandemin genom sociala medier.³²

---

32 Samhällsinformation under coronapandemin – för alla?, 2021, Begripsam, Centrum för klinisk forskning.

6. SLUTORD

Det finns flera olika områden som måste förbättras för att öka tillgängligheten till medier. I den här rapporten har vi begränsat oss genom att välja att titta på några valda delar av hur tillgängligheten till medier ser ut för användarna, vilken teknik som fungerar och hur lagstiftningen ser ut. Flera branschaktörer arbetar med att tillgängliggöra sitt innehåll och de har nått olika långt. Vissa har formella krav på sig andra inte. Drivkraften att göra mer för användarna kan vara ekonomiska men det kan även finnas eldsjälarna inom branschen som tycker att frågan är så viktig att den inte får tappas bort. Oftast behövs båda delarna för att arbetet ska prioriteras.

För att kunna erbjuda ett tillgängligt innehåll behövs användbara tjänster. Genom att ha ett nära samarbete med användarna och använda sig av deras kunskaper går det att förbättra tillgänglighetstjänsterna. Det kräver ett systematiskt agilt arbetssätt som går att lösa genom användartester, fokusgrupper eller liknande. Många av de begränsningar som finns idag kommer kunna lösas av teknik i framtiden. Bland annat talar flera aktörer om automatiserad uppläsning som är en lösning för att kunna tillgängliggöra mer innehåll för personer med en synnedsättning. Ju enklare det är att använda tjänsten desto större sannolikhet är det att innehållet nås av fler målgrupper.

Merparten av allt utbud är inte tillgängligt för alla oavsett funktionsnedsättning. Det innebär att det finns utrymme för förbättringar och vissa aktörer arbetar mycket med utveckling för att kunna förbättra och göra sin tjänster tillgängliga för fler och även göra en större del av sitt utbud tillgängligt. Det finns också förbättringar som kan göras med mer enkla medel redan idag och som inte kräver teknisk utveckling. Det kan vara möjligheten för konsumenter att få information och stöd i hur man kan använda vissa tjänster. Det handlar även om innehållet i tjänsterna där grafik kan göra det svårare för användare med någon funktionsnedsättning. Ett ökande problem för tillgängligheten är att mediebolagen publicerar fler nyheter i appar och på webben som innehåller rörlig bild men inte textas. Program som sänds i radion kan transkriberas i större utsträckning för de som har en hörselnedsättning. Särskilt sådana program som lockar en stor publik och ofta skapar diskussioner. Det är viktigt att kunna ta del av stora direktsända evenemang för att känna sig delaktig i samhället.

Att det finns en betydande digital klyfta visar Begripsams undersökning *Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019*³³ som presenterar en detaljerad bild av hur personer med funktionsnedsättning använder internet. Klyftan mellan de som har en funktionsnedsättning och de som inte har det uppstår redan i unga år och den finns sedan med upp i åldrarna. En orsak till att det finns en skillnad är att personer med funktionsnedsättning inte har samma tillgång till teknisk utrustning. Det som verkligen kan skapa en känsla av utanförskap är att färre har tillgång till en smart mobil. Den skillnaden finns även hos de yngre.

---

33 Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019, Begripsam, 2020

En annan orsak är att de har svårigheter och behöver mer hjälp med tekniken. Sammantaget innebär det att de upplever att det finns ett digitalt utanförskap. Den bilden bekräftas även i de intervjuer som har gjorts med användare. Det kan finnas ett utbud som är tillgängligt men kunskapen och medlen för att ta del av utbudet saknas hos målgruppen.

REFERENSLISTA

Begripsam. *Svenskarna med funktionsnedsättning och internet 2019*. Begripsam. 2020.

Stefan Johansson, Begripsam, Karin Forsell, Begripsam, Catharina Gustavsson, Centrum för klinisk forskning Dalarna. *Sambällsinformation under coronapandemin – för alla?* Begripsam.2021.

Funka. *Kartläggning av tillgänglighet till tv-tjänster*. Funka. Stockholm. 2021.

Inclusion in Netflix Original U.S. Scripted Series & Films, Dr. Stacy L. Smith, Dr. Katherine Pieper, Marc Choueiti, Kevin Yao, Ariana Case, Karla Hernandez & Zoe Moore, Februari 2021

Intervjuer med representanter från public service-bolagen och Bonnier News.
Myndigheten för delaktighet. *Tillgänglighet till media*, Resultat från Rivkraft 29. Myndigheten för delaktighet.2020.

Myndigheten för digital förvaltning. *Resultat av ingående övervakning*. Myndigheten för digital förvaltning. <https://www.digg.se/digital-tillganglighet/tillsyn/resultat#vanliga-brister-pa-granskade-webbplatser5308>, (hämtad 2022-04-22)

Myndigheten för digital förvaltning. *Vägledning för webbutveckling*. Myndigheten för digital förvaltning. <https://webbriktlinjer.se/lagkrav/folj-standarder-tillganglighet/>, (hämtad 2022-04-22)

Myndigheten för tillgängliga medier. *Daisy-teknik*. Myndigheten för tillgängliga medier. <https://www.mtm.se/var-verksamhet/talbocker/produktion-av-talbocker/daisy-teknik/>, (hämtad 2022-04-22)

Myndigheten för tillgängliga medier. *En taltidning i takt med tiden - 18 förslag för en likvärdig nybetsläsning*. Myndigheten för tillgängliga medier. 2021.

Netflix. Hjälpmedel på Netflix. Netflix. <https://help.netflix.com/sv/node/116022>, (hämtad 2022-04-07)

Regeringens proposition 2016/17:188. *Nationellt mål och inriktning för funktionsbinderspolitiken*.

Svenska Filminstitutet. *Tillgänglig Bio*. Svenska Filminstitutet. 2015. <https://www.filminstitutet.se/sv/sok-stod/filminstitutets-stod/regeringsuppdraget-tillganglig-bio/> (hämtad 2022-04-22)

Sveriges Radio. *Sveriges Radios public service-redovisning 2021*. Sveriges Radio. Stockholm. 2022.

Sveriges Television. *Sveriges Televisions public service-redovisning 2021*. Sveriges Television. Stockholm. 2022.
Tillgänglighetsdirektivet - Betänkande av Utredningen om genomförandet av tillgänglighetsdirektivet, SOU 2021:44. Stockholm. 2021.

Utbildningsradion. *Utbildningsradions public service-redovisning 2021*. Utbildningsradion. Stockholm. 2022.

